

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI - SERIA DREPT

Considerente cu privire la posibilitatea anulării testamentului autentic în cazul în care testatorul nu a avut discernământ la momentul autentificării actului

Dr. Ionuț Cofaru

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Rezumat: În cadrul prezentului studiu autorul analizează posibilitatea anulării testamentului autentificat de către notar în cazul în care testatorul nu a avut discernământ la momentul autentificării actului. În vederea atingerii acestui deziderat, în cadrul studiului autorul prezintă principalele repere ce se impun a fi avute în vedere atunci când se analizează condiția existenței discernământului. De asemenea, în cadrul lucrării autorul tratează și măsura în care, la momentul autentificării actului, notarul public verifică existența discernământului testatorului, fiind analizate atât principalele prevederi legale care vizează această problemă, cât și modalitatea în care instanțele naționale aplică respectivele prevederi. În fine, în partea finală a studiului sunt expuse concluziile autorului cu privire la problema analizată.

Cuvinte cheie: lipsă de discernământ, consimțământ, testament, formă autentică.

Regarding the possibility to annul an authenticated will in the scenario in which the testator had an impaired judgment when the act was authenticated

Abstract: In the present study the author analyzes the possibility to annul a notary authenticated will in the scenario in which the testator had an impaired judgment when such a will was authenticated. In order to reach a conclusion on this, the author presents the main elements that are to be considered when one analyses the existence of judgment condition. Also, the author analyses in the study the extent to which, when authenticating the act, the public notary also checks whether the testator has an unimpaired judgment, the main legal provisions that relate to this matter and the manner in which the national courts apply such provisions being addressed in the paper. Finally, the conclusions reached by the author with respect to the analysed matter are presented in the final part of the study.

Key words: impaired judgment, consent, will, authentic form.

CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

Ce lășăm în urmă depinde de noi este o afirmație care își găsește pe deplin aplicabilitatea și în materia dreptului succesoral, posibilitatea unei persoane de a stabili, prin întocmirea unui testament, care sunt beneficiarii valorilor patrimoniale agonisite de autorul testamentului de-a lungul vieții reprezentând un element fundamental în materia devoluțiunii moștenirii. Tocmai prin prisma puterii pe care o are un astfel de act, s-a arătat în

doctrină că testamentul reprezintă „*expresia ultimei gândiri și supremelor afecțiuni ale omului [...]*”¹.

Protejarea manifestării de voință a autorului la întocmirea testamentului este cu siguranță un deziderat important. În cadrul prezentului studiu urmează să analizăm în ce măsură testamentul poate fi anulat în acele scenarii în care ce lasă în urmă testatorul nu depinde de el prin prisma simplului motiv că, la momentul întocmirii actului, acesta nu are aptitudinea de a-și da seama de urmările faptei sale, i.e. lipsa discernământului la întocmirea testamentului.

Apreciem că discuția prezintă o relevanță mai ridicată, față de problemele suplimentare pe care le implică, atunci când testamentul este întocmit în formă autentică.

Astfel, una dintre rațiunile pentru care legea instituite *ad validitatem* o anumită condiție de formă a actului este aceea de a proteja partea care urmează să-și manifeste voința². Mai mult decât atât, întocmirea unui act în formă autentică pare să îi confere acestuia o anumită aură: din moment ce un notar a instrumentat încheierea respectivului contract, lucrurile par ferm stabilite.

În ce măsură o astfel de aură ar trebui să confere certitudini cu privire la discernământul persoanei care își exteriorizează voința urmează a fi analizat în prezentul studiu, studiu dedicat analizei condiției de validitate a discernământului în materie testamentară.

În acest sens, vom prezenta întâi o serie de considerații teoretice cu privire la noțiunea analizată (Secțiunea I). Apoi, ne vom concentra atenția asupra analizei efectuate de către notar la autentificarea testamentului, pentru a vedea în ce măsură acesta verifică discernământul testatorului (Secțiunea II). În fine, față de aceste elemente, urmează să expunem concluzia la care am ajuns cu privire la această problemă (Secțiunea III).

I. CONSIDERENTE TEORETICE

A. Discernământul, condiție ce trebuie să fie întrunită pentru a fi în prezența unui consimțământ valabil

În conformitate cu prevederile art. 1038 Cod civil³, una dintre condițiile de validitate ale testamentului constă în faptul că testatorul a avut discernământ. De altfel, cu titlu general, atât în materie contractuală, cât și în materia actului juridic unilateral⁴, lipsa discernământului atrage anulabilitatea actului. În acest sens, art. 1205 Cod civil prevede că este anulabil contractul încheiat de o persoană care se afla la momentul încheierii actului, chiar și temporar, „(...) într-o stare care o pune în neputință de a-și da seama de urmările faptei sale”.

¹ G. Plastara, Curs de drept civil roman, vol. al III-lea (Succesiuni și liberalități), Ed. Cartea Românească, București, p. 483 apud. F. Deak, R. Popescu, Tratat de drept succesoral, Vol. II, Moștenirea testamentară, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 22.

² G. Boroi, L. Stănciulescu, Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 126.

³ Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 505 din data de 15 iulie 2011.

⁴ În conformitate cu prevederile art. 1325 Cod civil, „Dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contracte (nn – inclusiv cele ce vizează condiția de validitate a discernământului) se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale.” Față de aceasta, analizele din literatura de specialitate și din jurisprudență realizate în materie contractuală prezintă relevanță și în materia analizată în prezentul studiu.

Astfel cum se poate observa, lipsa discernământului⁵ este analizată de legiuitor în materia valabilității consimțământului⁶, existența discernământului fiind o cerință necesară pentru a fi în prezența unui consimțământ valabil⁷. În acest sens, s-a reținut în literatura de specialitate că printre condițiile de validitate a consimțământului se găsește și aceea ca acesta să provină de la o persoană cu discernământ⁸. Tot în același sens, un alt autor arată că validitatea testamentului este influențată de lipsa unei voințe conștiente la momentul întocmirii testamentului, indiferent dacă este temporară sau permanentă cauza ce afectează voința⁹.

De altfel, aceeași concluzie era ilustrată și în analiza prevederilor vechiului Cod civil, reținându-se în doctrină că eventuale stări de inconștiență și tulburări mintale grave afectează voința juridică, impactând desfășurarea normală a procesului intelectual ce precedă manifestarea de voință¹⁰.

În acest context, apreciem că este lipsit de echivoc faptul că existența discernământului este o problemă ce ține de consimțământul dat la încheierea actului, iar nu de condiția de validitate a capacității. Aceasta nu exclude însă faptul că există o anumită relație între cele două concepte¹¹. Astfel, (i) în cazul persoanei cu capacitate deplină de exercițiu existența discernământului este prezumată (relativ¹² având în vedere inclusiv existența art. 1205 Cod civil), (ii) persoana lipsită de capacitate de exercițiu este considerată a nu avea discernământ, iar (iii) persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă este considerată a avea un discernământ în curs de formare¹³.

De altfel, precum se reține și în jurisprudența Curții Constituționale, este posibil să nu se justifice dispunerea unei măsuri care să restricționeze capacitatea de exercițiu în anumite ipoteze în care discernământul persoanei este într-o anumită măsură afectat, dar nu abolit¹⁴. Or, într-un astfel de scenariu în care s-ar considera că nu se impune privarea persoanei de posibilitatea de a încheia acte juridice, mecanismul art. 1205 Cod civil permite invalidarea actului dacă totuși un anumit act este încheiat într-un moment în care persoana nu are discernământ.

⁵ În doctrină, lipsa discernământului la încheierea actului a fost denumită și insanitate de spirit. A se vedea în acest sens: C. Munteanu, O. Ungureanu, Privire generală asupra incapacităților de drept civil, publicat în Revista Română de Drept Privat, nr. 3/2015, disponibil pe www.sintact.ro.

⁶ Cartea V, Titlul II, Capitolul I. Contractul, Secțiunea 3. Încheierea contractului, Subsecțiunea 3. Valabilitatea consimțământului.

⁷ În același sens, Tribunalul Dolj, Secția a II-a civilă, Decizia civilă nr. 280/23.09.2015.

⁸ F. Deak, R. Popescu, op. cit., p. 55, M. Nicolae, op. cit., p. 370; D. Chircă, Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 90; M. Eliescu, Moștenirea și devoluțiunea în dreptul Republicii Socialiste România, Ed. Academiei RSR, București, 1966, p. 161.

⁹ I. Nicolae, Consimțământul – condiție de fond pentru validitatea testamentului în Universul Juridic Premium nr. 4/2020, disponibil pe www.sintact.ro.

¹⁰ D. Cosma, Teoria generală a actului juridic civil, ed. Științifică, București, 1969, p. 119; M. Eliescu, op. cit., p. 161: „Dacă însă legea recunoaște majorilor neinterziși capacitatea de a face donații sau legate, natura, răpindu-le permanent ori vremelnic uzul rațiunii, le-o poate refuza”.

¹¹ A se vedea cu privire la acest aspect și A.-M. Lupulescu, Unele aspecte referitoare la capacitatea de exercițiu a persoanei fizice în lumina recentelor modificări ale Codului Civil, Revista Dreptul, nr. 9/2023, disponibil pe www.sintact.ro; M. G. L. Emese, Distincția pe planul efectelor între lipsa capacității de exercițiu, stare de drept care prezumă lipsa discernământului și lipsa discernământului, stare de fapt ca viciu de consimțământ la încheierea unui act juridic. Inexistența motivării instanței de apel, motiv de casare de ordine publică, Revista Română de Jurisprudență, nr. 2/2022, disponibil pe www.sintact.ro.

¹² A se vedea în acest sens, R. Rizoiu, Curs de teoria actului juridic civil, ed. Hamangiu, București, 2021, p. 284.

¹³ M. Nicolae, op. cit., p. 371.

¹⁴ Curtea constituțională a României, Decizia nr. 601/2020, para. 39.

Odată stabilită perspectiva din care trebuie analizată existența discernământului la încheierea actului (i.e. condiție pentru a fi în prezența unui consimțământ valabil), urmează să punctăm în continuare maniera în care această condiție se analizează.

B. Analiza cerinței discernământului

Astfel, art. 1205 Cod civil stabilește o serie de coordonate ce trebuie avute în vedere într-o astfel de analiză: momentul la care trebuie să existe discernământul (încheierea actului), ce implică existența discernământului (aptitudinea persoanei de a-și da seama de urmările faptei sale); sancțiunea care intervine în ipoteza în care emitentul actului nu avea discernământ (nulitatea relativă). Astfel cum vom arăta, conținutul acestor coordonate a fost dezvoltat în literatura de specialitate și în jurisprudența instanțelor naționale.

Astfel, în materie testamentară, **momentul la care trebuie să existe discernământul** este momentul întocmirii testamentului, iar nu momentul deschiderii moștenirii¹⁵.

Cu privire la acest aspect, s-a arătat în literatura de specialitate că, în analiza măsurii în care a existat discernământ la momentul întocmirii actului, pot fi avute uneori în vedere și elemente ulterioare, autorul dând drept exemplu ipoteza în care imediat după încheierea actului, persoana este oprită în trafic și i se stabilește alcoolemia, fiind astfel posibilă trasarea unei curbe a alcoolemiei pentru perioada ce a precedat recoltarea în vederea stabilirii alcoolemiei la momentul încheierii actului¹⁶.

Apoi, s-a arătat în literatura de specialitate că **cerința discernământului** decurge din caracterul conștient al actului, fiind în prezența unui consimțământ exprimat de către o persoană care are discernământ atunci când aceasta putea sau trebuia „(...) să aibă puterea efectivă de a aprecia, de a discerne consecințele juridice care se produc în baza aceluia act.”¹⁷. Tot astfel, s-a arătat că discernământul este o stare de fapt, „(...) fiind premisa (naturală, psihomentală) a capacității de exercițiu.”¹⁸ Un alt autor arată că discernământul vizează „(...) un consimțământ veritabil, luminat de rațiune, la încheierea actului juridic”¹⁹. Tot astfel, se reține în doctrină că lipsa discernământului presupune o afectare gravă a abilităților cognitive, persoana aflându-se într-o stare anormală în care gândirea critică îi este afectată²⁰.

Se arată în literatura de specialitate că discernământul poate lipsi din cauza alienației sau debilității mintale, precum și din cauze precum starea de boală, hipnoza, somnambulismul, beția alcoolică sau consumul de stupefiante²¹. Un alt autor reține drept cauză de afectare a discernământului existența unor alterări caracteriale având la bază lipsa resurselor materiale, accese de furie sau de durere necontrolate, menționând și faptul că, pentru a se dispune anularea, nu este necesară o lipsă totală a capacităților intelective sau

¹⁵ G.C. Frențiu în C. Simona Ricu, C. T. Ungureanu, G. G. Frențiu et al., Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență, Vol. II, ed. Hamangiu, 2012, p. 155. În același sens Curtea de Apel Timișoara, secția I civilă, Decizia civilă nr. 338/R din 27 februarie 2013, notă de jurisprudență publicată în Revista Pandectele Române, nr. 4/2014, disponibil pe www.sintact.ro.

¹⁶ R. Rizoiu, Curs de teoria actului juridic civil, p. 285.

¹⁷ M. Nicolae, op. cit., p. 370.

¹⁸ idem, p. 371.

¹⁹ D. Chirică, Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile, p. 90.

²⁰ R. Rizoiu, Rog și ofer seriozitate. Viciile de consimțământ în garantarea (Executării) obligațiilor, Revista Română de Drept Privat, nr. 4/2022, disponibil pe www.sintact.ro.

²¹ F. Deak, R. Popescu, op. cit., p. 56; A se vedea și M. Nicolae, op. cit., p. 372; I. Nicolae, op. cit..

volitive²², fiind suficient ca acestea să fie afectate într-o asemenea măsură încât nu se poate forma o voință conștientă, aptă „(...) să asigure justa evaluare a naturii și a consecințelor actului respectiv”²³.

De asemenea, în jurisprudența instanțelor naționale s-a reținut lipsa discernământului într-o ipoteză în care persoana suferea de o tulburare afectivă bipolară ce afecta discernământul faptelor și al consecințelor acestora²⁴. Într-o altă hotărâre s-a reținut că suntem în prezența unei incapacități naturale care a împiedicat partea să-și exprime un consimțământ valabil în scenariul în care aceasta suferea de Sindromul Korshov, o boală psihică cu deteriorare psihică globală progresivă, boală favorizată de consumul de alcool²⁵. Tot în jurisprudență s-a reținut că s-a făcut dovada lipsei discernământului atunci când persoana suferea de schizofrenie paranoidă și tulburare afectivă bipolară²⁶. Într-o altă hotărâre se dau drept exemple de ipoteze în care discernământul poate lipsi: starea de boală, folosirea de stupefiante sau beția alcoolică²⁷.

În ceea ce privește **proba lipsei discernământului**, față de faptul că, astfel cum am arătat mai sus, existența discernământului este o chestiune de fapt²⁸, lipsa discernământului poate fi dovedită cu orice mijloc de probă de cel care atacă valabilitatea actului²⁹. La fel stau lucrurile și în cazul unui testament autentic. Astfel în conformitate cu prevederile art. 100 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale („Legea 36/1995”)³⁰, înscrisul autentic face deplină dovadă, până la declararea sa ca fals, în ceea ce privește constatările făcute personal de către cel care a autentificat înscrisul. În cadrul textului sunt indicate și o serie de elemente care reprezintă astfel de constatări făcute de notar prin propriile simțuri, printre acestea găsim și *exteriorizarea consimțământului*. Însă, astfel cum vom dezvolta și mai jos, elementul constatat personal de către cel care autentifică înscrisul este faptul că partea își exprimă consimțământul, nu măsura în care un astfel de consimțământ este unul valabil din perspectiva faptului că persoana are sau nu discernământ la momentul autentificării actului.

Sanctiunea care intervine în cazul lipsei discernământului este nulitatea relativă a actului juridic³¹, nulitate care este una expresă. Astfel cum s-a reținut și în literatura de specialitate, faptul că actul este anulabil implică finalitatea că actul beneficiază de o aparență de valabilitate³².

Așadar, existența discernământului persoanei care își manifestă consimțământul este o cerință ce trebuie întrunită pentru a fi în prezența unui consimțământ valabil. Principalele coordonate analizate în literatura de specialitate cu privire la această cerință vizează faptul că:

- Discernământul implică aptitudinea persoanei de a-și da seama de urmările

²² În același sens, a se vedea P. Malaurie, L. Aynès, Droit civil. Les successions. Les libéralités, Defrénois, Paris 2004, p. 152.

²³ D. Chirică, Patologia voinței juridice între lipsa discernământului și viciile de consimțământ, disponibil pe www.sintact.ro. De asemenea, a se vedea M. Eliescu, op. cit., p. 161.

²⁴ Tribunalul Dolj, Secția a II-a civilă, Decizia civilă nr. 280/23.09.2015.

²⁵ Tribunalul Alba, Secția I civilă, Decizia civilă nr. 226/30.10.2012.

²⁶ Judecătoria Oradea, Sentința civilă nr. 8425/18.06.2013.

²⁷ Tribunalul Sălaj, Secția I civilă, Decizia civilă nr. 75/22.09.2015.

²⁸ M. Nicolae, op. cit., p. 371.

²⁹ D. Chirică, Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile, p. 90.

³⁰ Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 237 din data de 19 martie 2018.

³¹ F. Deak, R. Popescu, op. cit., p. 55; M. Nicolae, op. cit., p. 372.

³² R. Rizoiu, Curs de teoria actului juridic civil, pp. 283-284.

- faptei sale, i.e. de consecințele juridice care se produc în baza respectivului act.
- Starea care afectează discernământul poate să fie temporară sau nu.
- Discernământul trebuie să existe la momentul încheierii actului.
- Proba lipsei discernământului se face de către cel care invocă lipsa de validitate a actului cu orice mijloc de probă.
- Sancțiunea aplicabilă pentru lipsa discernământului este nulitatea relativă.

II. CU PRIVIRE LA MĂSURA ÎN CARE NOTARUL VERIFICĂ DISCERNĂMÂNTUL PERSOANEI LA MOMENTUL AUTENTIFICĂRII ACTULUI

În conformitate cu prevederile art. 90 din Legea nr. 36/1995, una dintre etapele de autentificare a înscrisului constă în exprimarea consimțământului părții cu privire la conținutul actului. În acest sens, după citirea actului, părțile sunt întrebate dacă au înțeles conținutul actului și dacă elementele cuprinse în acesta exprimă voința lor, urmând ca exteriorizarea consimțământului să se materializeze prin semnătură³³. Suplimentar, în art. 225 alin. (3) din Regulamentul din 2013 de aplicare a legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995³⁴ se arată că notarul întreabă părțile inclusiv dacă au înțeles consecințele juridice ale actului ce urmează a fi autentificat.

În materie testamentară, se prevede în art. 94 din Legea nr. 36/1995 faptul că dispunătorul trebuie să indice faptul că actul exprimă ultima sa voință.

De asemenea, în art. 86 din Legea nr. 36/1995 se arată că unul dintre motivele pentru care se poate refuza îndeplinirea actului notarial este reprezentată de „c) imposibilitatea identificării părții sau lipsa de discernământ a acesteia, dacă această stare rezultă din comportamentul părții.”

Așadar, procedura de autentificare a testamentului implică verificarea măsurii în care partea a înțeles conținutul actului și consecințele acestuia. De asemenea, dacă din comportamentul părții rezultă lipsa de discernământ a acesteia, autentificarea poate fi refuzată.

Însă, modul în care se realizează o astfel de verificare constă în adresarea unei întrebări persoanei ce a solicitat autentificarea actului. Or, dacă aceasta nu are aptitudinea de a-și da seama de urmările faptei sale, maniera în care răspunde la o astfel de întrebare nu este relevantă, i.e. dacă nu are abilitățile cognitive care să-i permită să își dea seama de consecințele juridice generate de încheierea actului, nu are nici aptitudinea de a răspunde în mod conștient la respectiva întrebare.

Cu privire la acest aspect, s-a reținut în jurisprudența instanțelor naționale că este admisibilă acțiunea în anularea unui testament autentificat pentru lipsa discernământului, notarul neanalizând starea de luciditate a persoanei³⁵.

În același sens, s-a reținut într-o altă hotărâre a instanțelor naționale că „(...) declarațiile testatorului, consemnate în încheierea de autentificare, precum și cele inserate în testament fac dovadă doar până la proba contrară, deoarece agentul instrumentator nu a putut verifica conformitatea acestor declarații cu realitatea, ci doar a luat act de acestea.

³³ Art. 92 din Legea nr. 36/1995.

³⁴ Aprobat prin Ordinul 2333/C/2013 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, publicat în Monitorul Oficial nr. 479/01.08.2013.

³⁵ Curtea de Apel București, Secția Civilă, Decizia civilă nr. 532/1994, în C.P.J.C. 1993-1998, p. 85 *apud.* T. V. Rădulescu în C. Simona Ricu, C. T. Ungureanu, G. G. Frențiu et al., op. cit., p. 453.

[...]. Astfel, autentificarea în sine nu atestă existența discernământului testatorului pentru că notarul nu are calitatea de a atesta această împrejurare, urmând ca cel ce reclamă moștenirea să facă dovezi potrivit dreptului comun pentru a proba lipsa de discernământ.”³⁶

Tot astfel, s-a arătat în jurisprudență că aparența de validitate a unui testament autentificat în fața notarului poate fi combătută cu orice mijloc de probă, întrucât nu poate fi controlată de notar măsura în care manifestarea de voință „(...) izvorăște sau nu dintr-o gândire sănătoasă în realitate, nu numai în aparență (...)”³⁷.

În sens contrar, s-a reținut în jurisprudență că actul autentificat de notar face dovada până la înscriere în fals cu privire la constatările personale ale notarului, instanța reținând că, chiar dacă lipsa discernământului vânzătorului nu ar fi putut fi constatată cu certitudine de către notar, notarul ar fi sesizat dacă partea nu era pe deplin conștientă de consecințele actului încheiat³⁸. Practic, în cadrul acestei spețe, instanța a apreciat că prezența discernământului nu reprezintă un element ce poate fi constatat cu certitudine de către notar, însă o atitudine atipică a acestuia ar fi putut fi constatată de către acesta. Apreciem că acest raționament nu poate fi primit. Elementul perceput prin propriile simțuri de către notar este exteriorizarea consimțământului, neaflându-se printre atribuțiile notarului să realizeze o analiză psihologică a părții care urmează să încheie un act.

De asemenea, faptul că în unele cazuri notarul poate refuza autentificarea actului pentru lipsa discernământului nu impactează această concluzie. Astfel, refuzul survine doar în acele ipoteze în care din comportamentul părții reiese că aceasta nu are discernământ. Însă, pot exista ipoteze în care comportamentul părții nu denotă o astfel de finalitate, persoana respectivă comportându-se aparent perfect normal în ciuda stării de incapacitate naturală în care se află, respectiv pot exista ipoteze în care deși comportamentul părții conduce spre respectiva concluzie, notarul care autentifică actul nu deslușește aceasta și procedează la autentificarea actului. Cu privire la acest din urmă aspect, s-a reținut în jurisprudența instanțelor naționale că „(...) aprecierile notarului public în urma observării comportamentului unei persoane nefiind de natură să înlăture concluziile unui raport de expertiză de specialitate.”³⁹

În sens contrar, s-a reținut în jurisprudență că notarul încheie actul doar dacă nu are dubii cu privire la prezența discernământului, prezența notarului la autentificare reprezentând o dovadă în plus a existenței discernământului la data încheierii actului, interacțiunea dintre notar și parte permițând detectarea existenței unei inaptitudini psihice⁴⁰. Apreciem că raționamentul instanței nu se susține. Astfel, interacțiunea dintre notar și parte poate releva lipsa discernământului, dar, din moment ce nu este obligatoriu ca o astfel de discuție să fie revelatoare din această perspectivă, nu se poate deduce din faptul că actul a fost încheiat concluzia existenței discernământului.

În fine, faptul că actele notariale sunt supuse controlului judecătoresc este expres reglementat în art. 158 – art. 159 din Legea nr. 36/1995, iar prezumția de valabilitate la care se face referire în art. 333 alin. (2) din Regulamentul din 2013 de aplicare a legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995 nu schimbă cu nimic datele problemei, în litigiul vizând anularea respectivului act urmând a se analiza tocmai dacă o astfel de prezumție se

³⁶ Tribunalul București, Secția a V-a civilă, Decizia nr. 783/2004 *apud*. V. Terzea, *Noul Cod civil adnotat cu doctrină și jurisprudență*, Vol. I, Ed. a II-a, Universul Juridic, București, 2014, p. 1185.

³⁷ D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, p. 91.

³⁸ Tribunalul Bacău, Secția I civilă, Decizia civilă nr. 1186/11.09.2012.

³⁹ Tribunalul Dolj, Secția a II-a civilă, Decizia civilă nr. 280/23.09.2015.

⁴⁰ Tribunalul Suceava, Secția I civilă, Decizia civilă nr. 1159/15.10.2018.

confirmă sau nu.

Rezumând, procedura de autentificare a actului nu implică (și nici nu poate implica) analiza măsurii în care partea are discernământ. Din contră, în acele cazuri în care din comportamentul părții rezultă lipsa discernământului, notarul va refuza autentificarea actului. Prin urmare, reperele teoretice expuse în secțiunea I se aplică și în materie testamentară, urmând să expunem în următoarea secțiune concluziile noastre.

CONCLUZII

Așadar, în cadrul prezentei lucrări am stabilit faptul că întocmirea testamentului în formă autentică nu reprezintă un impediment la obținerea anulării actului pentru lipsa de discernământ a testatorului. Mai mult decât atât, din moment ce procedura de autentificare nu implică o analiză efectivă a existenței discernământului, faptul că actul a fost întocmit în formă autentică nu este nici măcar un element care schimbă parametri avuți în vedere la analiza discernământului.

Desigur, importanța rolului notarului de garant al legalității actelor este subliniată și în această materie. Însă, nu în sensul că autentificarea actului de către notar duce la concluzia existenței discernământului, ci în sensul că implicarea notarului în procesul de autentificare a actului poate duce la blocarea demersului de întocmire a unui testament de către o persoană care nu are discernământ în acele cazuri în care notarul observă, din comportamentul părții, starea de incapacitate naturală în care aceasta se găsește.

De altfel, dacă autentificarea actului, în sine, ar reprezenta o dovadă a existenței discernământului atunci, implicit, notarul ar trebui să verifice discernământul părții la momentul autentificării actului. Or, plasarea unei astfel de sarcini asupra notarilor ar fi excesivă, aceștia nefiind în poziția de a putea analiza aptitudinile cognitive ale persoanei care solicită autentificarea actului.

Față de toate aceste aspecte, considerăm că testamentul autentificat de către un notar public poate fi invalidat pentru lipsa discernământului testatorului. Sarcina probei existenței acestei cauze de nulitate relativă revine persoanei care critică legalitatea actului, iar aceasta poate dovedi cu orice mijloc de probă faptul că testatorul se află într-o stare de incapacitate naturală, care nu i-a permis să-și dea seama de urmările faptelor sale, la momentul autentificării testamentului.